

rept. Een
recht en
ze echter
gaven, dat
rikaan, op
die Badi's
de be-
to van het
geheerhuis
n nu komt
d-Frankrijk
indert vol-
van haar
gen, Mark
rug, tegen
en k men
n dat alles,
redelijk af-
d genomen

rd verhaal
k mogelijk
die in den
dairin dui-
dat geeft
we nu nog
ijke roman
inden dat
boek in dat
ist door de
hebben ge-
estelijke ro-
ettelijkheid,
van kracht
s van toes-
hakels vor-
en; allerlei
atie vinden
is moeten
en in de
optredende
der eenige

ag van het
verschillen
engetwifeld
hebben we
ke effecten,
breken de
christelijke
istelijk ver-
ats van een
christelijke
aire romans
Vooral ook
stratie van
slap in wat
roman zou
het als zoo
is gemaakt,
gewoest. Nu
een boeiend
e strekking
C. T.

an het Ne-
van modern
T. H. Fischer,
Amsterdam

uk, die met
it werk ver-
l, zijn rede-

oo zegt, zoo

r Godsopen-

getreden op

titelpagina's
deelen moet

orrede" een
spreuk van

er ter deg-
ept in een

„Hier wordt
mij, K. S.,
geschiedenis
den geest te
velijk"

egenover de
en werlfte
hrjving mo-
ts van: „De
in al hare
Naarmate de
nchen meer
digheden
aar, wordt

Hoe hij zich verhoudt tegenover de belangrijke kwestie van natuur en geest, van onder- en bovenbouw in de menselijke saamleving (zooals men het wel abusievelijk heeft genoemd) blijkt uit deze redeneering:

„De oudste bewoners dezer gewesten kampeerden aan den rand der bosschen, die voor hun uitbreiding een onoverkomelijk beletsel waren; de tegenwoordige bewoners vervaardigen bosschen of roeien ze uit, al naar hun lust. Maar de mensch als individu profiteert daar slechts matig van. Onze voorouders gingen op jacht waarheen ze wilden, braken takken af, legden vuren aan en velden desnoods bosschen. Hun nageslacht mag het bosch gewoonlyk niet betreden zonder een kaart van den opzichter, en loopen tusschen de voetpaden is streng verboden, om van het afbreken van takken of het aanleggen van vuren maar te zwijgen. Zoo perst men ons leven in een steeds enger gaas. Maar uit nood en pijn wordt de geest geboren. Gelijkelijk met onze lichamelijke beperking wast onze geestelijke vrijheid. De geschiedenis van het ontwaken van het hooger bewustzijn is oneindig belangrijker dan die van ruzie en brutaal egoïsme."

Hoe de schrijver zich verhoudt tot de gedachte, dat Nederland een eigen taak en plaats heeft en dat in het Nederlandsche volk zich een eigen plan Gods realiseert, kan men uit deze opmerking afleiden: „De geschiedenis van het Nederlandsche volk, economisch en cultureel wonend in het hart der West-Europese wereld, laat zich niet als een zelfstandigheid behandelen. Ons land valt herhaaldelijk binnen cirkels, waarvan het middelstuk elders ligt. Een rationeele geschiedbeschrijving heeft daarmede rekening te houden. In het aannemen of afwijzen der zich aanbiedende culturelementen teekent zich dan vanzelf het nationaal karakter tegen de omgeving af."

* * *

Wie dit alles leest, zal van dezen auteur niet verwachten, dat hij de geschiedenis van het Nederlandsche volk bezien wil of kan uit een bepaald gezichtshoek. Hij ruikt hier een z.g. neutraliteit, al liggen in de enkele hier boven afgedrukte zinnen reeds even zooveel uitspraken, die volmaakt in strijd zijn met de neutraliteitsgedachte, en die wel degelijk een bepaalde, met name te noemen verhouding tegenover de vraagstukken van leven en wereld verraden.

Maar als om om allen twijfel uit te bannen, en ook deze beide beweringen van daareven waar te maken, eindigt de auteur zijn voorrede met dezen merkwaardigen volzin:

„Wat mijn persoonlijke opvattingen betreft" (als of die niet reeds lang duidelijk waren! K. S., ik hoop, dat men mij eerst zal houden voor Krypto-katholiek, dan voor Calvinist, en ten slotte voor vrijzinnig. Het laatste is de waarheid").

Eerst schijnbaar katholiek.

Want: „elk syn tydt".

Daarna: schijnbaar calvinist.

Want: „elk syn tydt".

Maar ten slotte wezenlijk vrijzinnig. Want de vrijzinnige heeft reeds lang den eerepalm der verdraagzaamheid voor zich opgeëischt. Hij is het, die met zijn ruim gezicht alle kanten uit kan zien, en die in elke richting, in elke strooming weet in te dringen met begrijpende liefde, zoodat hij slechts zich kan „inleven" in de cultuurhistorische en godsdienstige bewegingen, die de geschiedenis ons doet aanschouwen. Heeft het „katholicisme" zijn eeuw (heiligen, Maria, priesterschare, graallegenden, kraistochten, Christus-erotiek), dan geeft de ware vrijzinnige dat katholicisme een naam naar zijn aard en elk verschijnsel, waar in de „katholieke" geest zich kenbaar maakt en banen breekt, krijgt een naam naar zijn aard. Met verstand en liefde dringt dan de vrijzinnige schouwer in de voortbrengselen van den „katholieken geest" in en weet zoo goed te begrijpen, dat men zou denken: hij is zeker „katholiek". Krijgt het Calvinisme zijn tijd (beeldenstorm, reformatie, dogma, kerkreformatie, synode, leer), dan is daar weer diezelfde zuivere „aanvoeling" en taxatie, die alles een naam geeft naar zijn aard, en weer calvinist schijnt, zoo zuiver wordt alles ontleed. Maar wie nu meenen mocht, dat dus de auteur in 't geheim roomsch of calvinist is, die vergist zich. De vrijzinnige geest is in hem. Want eigenlijk was Adam, die aan de scheppingswonderen namen gaf naar hun aard, het oer-type van den liberalen mensch: begrijpende, indringende liefde; zuivere taxatie; eerlijke dietic; en daarbij innige verwantschap met al wat om en naast hem leeft. Verwantschap n.l. met den dieperen, zuiveren, afgetrokken schoonheids- en levensdrang, die in alle schepselen, hoezeer onderscheiden, is.

Elk syn plaats. Maar één omvat hen allen. Dat is dienamen geeft naar den aard aan alle ding. Roomsche en Dordtsche geven slechts namen aan zichzelf met liefde, en dan... niet eens naar den aard.

Elk syn tydt. Maar één is de „ziener" — uitdrukking van den schrijver — die ze samen overziet en het wezen ervan verstaat.

* * *

Het spreekt vanzelf, dat een boek als hier voor ons ligt, voor ons volmaakt onbruikbaar is.

Het vraagt dan ook de aandacht als teeken des tijds. Het vraagt die aandacht niet zoozeer om zijn inhoud, als wel om het feit van zijn bestaan.

Neen, die inhoud is niet, zooals wij dien zouden willen. Over heel het boek hangt een malheid, die vermoed. Deze Adam zingt de namen der dieren niet, maar kweelt ze. Het is alles even bleek en aristocratisch. Maar profetisch volstrekt niet; het woord „ziener" is geen naam „naar den aard". De beeldenstorm wordt tegen misverstand verdedigd, doch het anarchisme ook („vrucht van maatschappelijke bijzandheid". Als 't niet erger is...). Elke poging tot critiek matigt zich in haar zoeken naar den algemeenen achtergrond, waaruit het gecritiseerde verschijnsel toch weer opkomt; dus wordt de blaam toch weer een lof, omdat de auteur de antithese nergens ziet en van een geest uit den afgrond niet weet. Het anarchisme, een „blind voortdollen", leest ge. En ge denkt: het wordt meenens! Maar het valt mee: het is „een blind voortdollen op den weg, door Rousseau ingeslagen", en Rousseau staat niet tegenover Calvijn in den wortel. Die weg, door Rousseau ingeslagen, is „trouwen", „door de geheele linkerzijde nooit geheel verlaten", zegt de auteur, en het anarchisme krijgt weer een ondentelike plaats. En wat is dan die door Rousseau gewezen en door de linkerzijde nooit verlaten weg?

Luister goed naar de zachtmoedige patriarchale namen-naar-den-aard gevende wijsheid: die weg van Rousseau is: „het vertrouwen in den mensch". Dit laatste niet in tegenstelling met: vertrouwen op God; want een contrast als in Zondag 34 staat (afgedroefd tegenover ware religie) is hier onbekend. Neen het is vertrouwen „zonder correctief". „Vertrouwen in den mensch; doch zonder het correctief: oppassen voor degenen, die het vertrouwen niet verdienen". Zie hier nu het anarchisme.

Na zooveel goedmoedige malheid en bleekheid „doet het" niet meer ontstellend „aan", dat het communisme heet: „theoretisch een extreem burgerlijk Rationalisme"; noch, dat de coalitie, toen zij haar leven ophief van een staat, geregeerd volgens christelijke beginselen, zich schuldig maakte aan kiezersmisleiding.

Dit laatste staat in dat deel van het boek, waarin de auteur als vrijzinnige moet blijken.

Inderdaad.

Niemand zal hem nu nog verdenken van roomsche of calvinistische neigingen.

Maar het is wel merkwaardig. De begrijpende liefde schijnt zich wel te vermeien met wat roomsch en calvinistisch is en daartoe dood is, doch niet met wat denzelfden naam nog voert in het leven van vandaag.

* * *

Men moet niet te spoedig kwaad worden. Want de saeculariseering van kerk en christendom in elke periode, die de kerk doen overheerschen, maakt ook begrijpelijk, dat de vrijzinnige geest verwantschap voelt. De antithese is vaak verdood; en daarom kan de hedendaagsche synthesefantast zich meermalen aan een tijdbeeld van vervlogen dagen te goed doen.

Maar dat hij ze niet ziet — dat is ten slotte weer de kwestie van geloof of ongeloof.

Het is met Nederland als met Israël en zijn worsteling met de Baals: men kan de feiten van een bepaalde periode zien, groepeeren, ordenen. Maar dan begint het pas. De een zegt: de baalsdienst is afval, de ander zegt: ik zie ontwikkeling. Het is de vraag maar, of men achter de feiten een openbaringsfeit stelt, of men God als Openbaringsgod in de geschiedenis werkzaam ziet, ja, dan neen.

En daar komen we terecht bij wat me er toe bracht, dit boek te kiezen voor deze rubriek.

Ten slotte (zoo zegt men meestal, als men begint aan dezen kant; maar het moet straks worden: niet ten slotte, doch: om te beginnen!) — geschiedbeschrijving, ook cultuurhistorische, is een vraag van geloof of ongeloof. Hoe knapper een werk als het hierboven genoemde zou geschreven worden, hoe gevaarlijker het zou wezen. Want het uitgangspunt deugt niet. Voor ons, die gelooven, kan deze auteur geen namen geven „naar den aard". Want hij ziet ontwikkeling, waar wij afval constateeren. Hij verwaarloost niet alleen zijn eigen factoren (b.v. in de toch wel wat al te pover gestelde contrasten tusschen den man-aan-den-rand-van-het-bosch van de oer-tijden en ons geslacht, dat telkens stuit op: Verboden toegang, art. 471, Wetboek van Strafrecht), doch hij verwaarloost vooral den eenigen factor, die ontdekt moet zijn en in rekening gebracht om de geschiedenisbeschrijving te doen gelukken: dat is God, gekend in de openbaring, God, Wiens doel en raad af te leiden is niet uit de feiten zelf (ook de christelijke, ook de gereformeerde geschiedbeschrijver heeft minstens evenveel moeilijkheden en vraagtekens als de andere; ja hij heeft er veel meer), doch Wiens werk gekend wordt uit het openbaringswoord; en die zóó ons dwingt, beveelt, met die kennis tot de natuur en de geschiedenis te gaan.

Och neem — uit de geschiedenis lezen we ook niet af met het gemak van een schooljongen, die de cijfers, de getallen, de verhoudingen leest van het telraam. Heeft de Heere niet Israël verlost uit Egypte, de Syriërs uit Kir, de Filistijnen uit Kattor? (Amos). Maar juist omdat de moeilijkheid pas begint en eerst GEZIEN WORDT als men uitgaat van de antithese, van de gereformeerde belijdenis, juist omdat men pas grootsech werk leveren kan, als men uitgaat van de gereformeerde belijdenis omtrent Gods raad en daad, omtrent Zijn verkiezing en verwerping, Zijn voorzienigheid en welbehagen, juist daarom is een boek als van dezen auteur één doorlopende vermaning: — Steunt de Vrije Universiteit.

Want onze geschiedvorschijng vraagt allereerst gelovige menschen, die het wagen durven met de stelling niet zoozeer van een naar Nederland getransporteerd Israël Gods, doch wel met de stelling van een in Nederland zich openbarende God van Israël. Een God, die verkiest en verwerpt, die leven wekt en den dood tot bezoldiging stelt, en die alle cultuurworsteling laat zien uit den religieuzen strijd tusschen slangen- en vrouwenzaad. Een God, die ook algemeene openbaring geeft in de geschiedenis, doch die deze slechts laat vinden en beschrijven „naar den aard", door wie in den tweeden Adam en in het van Hem sprekend Boek heeft gevonden en beleiden de bijzondere openbaring gegeven van boven, werkende beneden, tot aan de voleinding der wereld. Een boek als dit roept om de Universiteit, waar men de wedergehoorte geloof, en den Logos ziet, ook, vóór al, als vleeschgeworden.

K. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Beschouwingen over een Overzicht.

I.

Ieder jaar houdt Ds Job. Rauws, zendingsdirecteur bij de genootschapszending te Oegstgeest, op de Alg. Ned. Zend. Conf. een referaat: „Overzicht van het zendingswerk in Ned. Oost- en West-Indië". Gewoonte was, dat hij dit referaat daarna liet plaatsen in de „Mededeelingen"; het vorig jaar deelde de „Macedoniër" ook in deze gunst. Dit jaar echter werd zijn overzicht vóór het houden der Conferentie aan de leden toegezonden, waardoor het niet meer noodig was het in zijn geheel voor te lezen, en tevens het stellen van vragen en het maken van opmerkingen vergemakkelijkt werd.

Ds Rauws is in dezen der zake kundig. Jarenlang zit hij reeds in de zendingsdirectie, en is alzoo uitmend op de hoogte met de verschillende zendingsverenigingen. Bovendien blijkt, dat hij ook in onze zending geen vreemdeling is; mocht vroeger wellicht in zijn overzichten de zending der Ger. Kerken niet altijd op een wijze beoordeeld zijn geworden, die wij billijk achten, in de laatste jaren valt niet anders dan te roemen; en wij zijn Ds Rauws ten zeerste dankbaar voor de manier, waarop hij dezen onzen zendingsarbeid in het groote geheel weet in te lassen.

Het loont de moeite ditmaal eens zijn overzicht van nabij te bezien.

Onder het opschrift: „Midden-Java ten Z." begint hij met de opmerking:

„De sterke decentralisatie, die de zending der Gereformeerde kerken kenmerkt, maakt het moeilijk een algemeen overzicht te verkrijgen van den arbeid op de verschillende posten van Midden-Java. Hoe uitmend het Gereformeerde Zendingsblad ook gereedigd wordt, het blijft moeilijk uit de verspreid liggende artikelen een overzicht van 'het geheel op te bouwen, vooral omdat van enkele ressorten de gegevens grootendeels of geheel ontbreken. In het handboek van Ds Pol heeft men een overzicht van de geschiedenis en van den stand van het werk, toen dat boek verscheen. Zou het geen aanbeveling verdienen, dat jaarlijks in een artikel in de „Macedoniër" of „Zendingsblad" een beknopt overzicht van alle posten, ten vervolge op dat boek, gegeven werd?"

Ds Rauws wijst hier op een zelfde moeilijkheid de aandacht, waarover wij ook een paar jaar geleden schreven. Wij hebben toen den voorslag gedaan, de zendende kerken te verzoeken om de drie jaar bij de Synode of bij de Gen. Deputaten een kort overzicht in te dienen van hun terreinen. Daar de Acta, waarin het Zendingsrapport zal voorkomen, nog niet verschenen zijn, weten wij niet, of de moeilijkheid is ondervangen, waarvan nu ook Ds Rauws spreekt.

Dat Ds Rauws klagen moet, dat de gegevens van enkele ressorten grootendeels of geheel ontbreken, zal wel daaraan liggen, dat sommige zendende kerken een eigen zendingsblad hebben, en dus het Zendingsblad over die terreinen niet genoegzaam meer inlicht. Als Ds Rauws zich deze blaadjes toegezonden zag, zou de onvolledigheid zeker voor een deel een einde nemen.

Daar de statistiek, waaraan Ds Rauws zijn gegevens ontleent, in het Zendingsblad heeft gestaan, gaan wij hierop niet verder in. Alleen willen wij nog eens herinneren aan den zich uitbreidenden colportage-arbeid. Er zijn 42 inlandische colporteurs

en 1 Bijbelvrouw; eigenaardige titel! Bijna 60.000 Javaansche, Chineesche en Maleische Bijbels en Bijbelgedeelten werden in het vorige jaar verspreid; bijna 45000 Hollandsche Bijbels en boeken enz. En Gods Woord keert niet ledig weder!

Daar wij na het verschijnen van de Acta der Synode van Groningen nog wel gelegenheid hopen te hebben op onze zending terug te komen, keeren wij ons nu tot hetgeen Ds Rauws van de genootschapszending zegt.

Eenige mededeelingen over het Ned. Bijbelgenootschap gaan voorop.

„Een uitgaaf van de Bijbeische Geschiedenissen in tembang (Javaansche dichtmaat) is in voorbereiding. Wij zouden gaarne het oordeel van onze miss. pred. hierover hooren. Wij meenen toch dat met name Ds Bakker indertijd in de „Macedonier“ bezwaar gemaakt heeft tegen het gebruik van tembang.

Herzieningen van het N.T. zijn in bewerking; van het O.T. vonden wij geen sprake. Wel werd bij het overzicht van de Doopsgezinde Zend. Ver. herinnerd aan het verblijf van br. P. A. Janz, „den nestor der zendelingen“, gedurende geruimen tijd te Djocja, „in verband met de revisie der Javaansche bijbelvertaling“; dit geldt dus den geheelen Bijbel, aan welke revisie ook Ds Bakker meewerkt.

Voortvarend als het Ned. Bijbel Gen. is, is het met den Zendingstudieraad en de samenwerkende corporaties te Oegstgeest, in overleg getreden over de mogelijkheid, om eenheid te brengen in de catalogi der verschillende zendingsbibliotheken. Waarom dit overleg niet geschiedt met de Ger. Kerken, weten wij niet. Het zou toch goed zijn, dat met name de Zendingbibliotheek aan de Theol. School te Kampen niet werd overgeslagen; wel moet deze bibliotheek niet bijgehouden zijn, en dus voor de zendinglectuur der laatste 20 jaren heel weinig geven, doch naar wij vernamen wordt hierin verandering gebracht. En zou ook de bibliotheek, welke onder bernsting van Ds Pol is, moeten worden uitgeschakeld? Wellicht, dat Ds Pol het Ned. Bijbel Gen. hierop eens wijzen kan en wil.

Zeer merkwaardig is, wat Ds Rauws meedeelt over de communistische woelingen en de zending. Hij haalt eenige zinsneden aan uit het verslag der Ned. Zend. Ver.:

„Als er op West-Java onlusten uitbreken, dan is er in geen enkel bericht daarover sprake geweest van overlast door Christenen ondervonden. Het van nationalistische strevingen gebruik makend Communisme, hoe anti-religieus het in zijn kern ook wezen mag, heeft blijkbaar geen aanleiding gefind tegen het Christendom op te treden. Is dit een reden van blijdschap? Ongetwijfeld. Bloedvergieten voor het Evangelie, ofschoon steeds van groote waarde gebleken voor de uitbreiding der Chr. Kerk, wenschen wij niet te zien gemaakt. Maar de blijdschap is toch gemengd, in zooverre deze gang van zaken er opnieuw bewijs van geeft, dat de zending op West-Java er nog niet in geslaagd is het Christendom tot een factor van betekenis te maken in het Soendaneesche volksgeheel“.

Ds Rauws is van gedachte, dat deze laatste opmerking voor de zending op geheel Java geldt, ook voor onze zending; en verklaart dus: „het is te vreezen, dat de zending nog teveel buiten het Mohammedaansche leven staat“. Noch het verslag der Ned. Zend. Ver., noch Ds Rauws bewijzen deze, ik zou haast zeggen: beschuldiging. En eerst zal toch moeten worden uitgemaakt, of dit zoo is, en waarin dit staan naast het Javaansche leven bestaat, zal „de groote vraag in onze Java-zending“ aan de orde kunnen komen: „hoe kunnen wij dit verhelpen“?

In verband hiermee, wijzen wij op een gedeelte uit het verslag over de Luthersche zending op de Batoe-eilanden:

„Voor dit zendingsveld is 1926 een bewogen jaar geweest. Er brak een tijd van spanning en groote onrust aan, toen de communisten ook daar hun heilloos werk wilden doen en plannen gereed hadden, waarbij het ging om het leven van den bestuursambtenaar en van de zendelingen. Maar de plannen konden niet ten uitvoer worden gebracht. In de Christengemeente heerschte groote verwarring. De vraag, wat de gevolgen kunnen zijn van deze communistische beweging voor den zendingsarbeid, is moeilijk te beantwoorden.“

Zou men hieruit mogen afleiden, dat de zending o.a. op Sumatra e.o. wel het volksleven heeft aangegrepen, en dus de haat van het communisme heeft opgewekt?

Trouwens, van Borneo wordt gemeld: „De golf van nationalisme en communisme, die thans door Ned. Indië gaat, heeft ook de kusten van Borneo omspoeld. „De stem van Borneo“, een Maleisch blaadje, het orgaan van de oproerige elementen, schreef ook tegen de zending“.

Doch keeren wij tot Java terug.

Bij een bezoek van Dr Mott aan Java, heeft deze uitdrukkelijk er de aandacht op gevestigd, dat de zending aldaar een bijzondere plaats inneemt onder de gebieden der Mohammedanen-zending. Meer dan elders ter wereld worden op Java veroveringen gemaakt op den Islam. Toch herinnert Ds Rauws eraan, dat het er nog slechts één op iedere duizend Javanen is, die voor het Christendom wordt gewonnen.

In het overzicht van de zending op West-Java trof ons deze zin: „De medische arbeid, die tot nu toe onder een Comité voor medische zending stond, zal spoedig door wijziging der statuten van dit Comité, geheel in het verband der Ned. Zen. Ver. worden opgenomen“. Geheel duidelijk is ons dit niet. Wil het zeggen, dat deze arbeid voortaan door de Ned. Zend. Ver. zal worden behartigd? Dan bewandelt deze Vereeniging den omgekeerden weg van de Gerel. zending. Bij ons toch staat de medische dienst geheel onder de zendende kerken, en is er een streven, om dien arbeid zelfstandig te maken en aan vereenigingen over te geven.

Hetzelfde kan worden gezegd van den school dienst. „Ook op het gebied van het onderwijs wordt naar een nauwere aansluiting bij het geheel van den arbeid der Ned. Zend. Ver. gezocht door een eenigszins andere organisatie“, terwijl wij toch het liefst den schooldienst van den eigenlijken zendingsarbeid zien losgemaakt, al mag een samenwerkende hand niet antrekken.

J. D. W.

PERS-SCHOUW.

Prof. Visschers vergissing.

In „De Waarheidsvriend“ maakt prof. Visscher enkele opmerkingen naar aanleiding van de bespreking, die prof. Hepp wijdde aan het jongste werk van prof. Visscher. Het Paradijsprobleem. Het is duidelijk, dat ik hier niet daarop behoef in te gaan. Slechts één zin vinde hier een plaats.

Bij een geleerde van de kracht van prof. Hepp kan er natuurlijk aan een afhankelijkheid van het liberale Handelsblad niet worden gedacht. Hij geeft een eigen, zelfstandig oordeel. Hoe ongunstig dit wezen zou, was door ds Schilder, een „gereformeerd“ predikant, mede-redacteur der Reformatie, schrijver in De Bazuin, al vooraf aangekondigd, toen het boek nog in 't geheel niet verschenen en dus nog niet bekend was.

Prof. Visscher is hier bezig te fantaseeren. Ik heb met geen enkel woord geprofeteerd, hoe het boek na verschijning zou ontvangen worden of moeten worden. Alleen maakte ik bezwaar tegen vóór-tijdige aanbevelingen in de gereformeerde pers. Als prof. Visscher dus met dit zinnete demonstreren wil, dat men geen oordeel geven moet eer men tot oordeelen in staat is, dan heeft hij mij in het gelijk gesteld. De manier waarop, is van minder betekenis.

En was er geen oorzaak voor een waarschuwing tegen voorbarige recensies? Behalve wat ik hier reeds aanvoerde, met herinnering aan prof. Visscher's eigen perswerk van vroeger, heeft ook de inhoud van zijn boek zelf wel bewezen, dat Genesis 2-3 nu eenmaal een Schriftgedeelte is, waarbij het er heel erg op aan komt.

Over de „DAGEN“ van Genesis 1.

Dr H. W. v. d. Vaart Smit heeft in „De Wekker“ een ingezonden stuk geplaatst gekregen, waarin hij eenige opmerkingen geeft tegen de wijze, waarop docent v. d. Schuit had gesproken over de kwestie der „dagen“ in Genesis 1. Welke beweringen docent v. d. Schuit over die „dagen“ ten beste gaf, heb ik ook hier reeds meegedeeld.

Dr v. d. Vaart Smit zegt nu tot docent v. d. Schuit in „De Wekker“:

In de eerste plaats: U vraagt, wat men wel zeggen zou, indien U tegenover mijn „dagen van niet nader te bepalen duur“ (Gen. 1) op dezelfde wijze sprak van „boomen van niet nader te bepalen werkelijkheid“ (Gen. 2 en 3). Inderdaad, doch is die parallel wel geheel zuiver gesteld? Mijns inziens staat tegenover „dagen van niet nader te bepalen duur“ (Gen. 1) de parallel-uitdrukking „boomen van niet nader te bepalen soort of gedaante“.

In de tweede plaats: wanneer velen met mij vragen, of de H. Schrift in Genesis 1 wel inderdaad dagen van 24 uur bedoelt, is dit niet een knipoozie in de richting der „wetenschap“. Juist de gezette studie der wetenschap en natuur-philosophie heeft mij tot in de ziel overtuigd, dat niet één natuur-wetenschappelijk man van de geboorte der wereld ook maar iets op natuurlijke wijze verklaren kan. Al dat gegoochel met tijdperken van miljoenen jaren dient in dat verband nergens toe, dan alleen om eigen onwetendheid en onmacht in een zee van jaren te verbergen en aan den onnozele een schijn-verklaring voor te spiegelen. Of die dagen van Genesis — stelt het geval — nu 1000 of 10000 jaren of 24 uur of 12 uur geduurd hebben, „de“ wetenschap is er, voorzover het gaat over de vraag, hoe den oorsprong der dingen te „verklaren“, precies even ver mee; noch in het ééne, noch in het andere geval, is haar dienaangaande zonder en buiten Gods Woord ook maar eenige verklaring mogelijk. U begrijpt, dat er dus aan „knipoozies“ bij ons geen behoefte bestaat.

Het eenige vraagstuk, dat aan de orde is, is de vraag, wat de Schrift zelve zegt. En daarmee is men ter zake toch eigenlijk nog niet zoo spoedig klaar.

Zeker, ik weet ook wel, wat Exodus 20 zegt: Maar U weet met mij, dat als Exodus 20 bij het sabbathsgebed aan den „polslag“ van het scheppingsleven herinnert, dit nog niet direct betekent, dat Exodus 20 zou zeggen: dagen der week en dagen der scheppingsweek zijn even lang. Dat is juist wat aan te toonen is. Verder, als zon, maan en sterren op den 4en dag geschapen zijn, rijst de vraag, of de eerste drie scheppingsdagen dan niet anders waren dan zonne-dagen; dat wil nog niet zeggen, dat ze korter of langer dan 24 uur waren, maar schept toch moeilijke, uitlegkundige vragen. En dan de 7e scheppingsdag? Sterk houdt de

idee mij vast, dat Gods Woord met dien 7en scheppingsdag den tijd bedoelt van het Paradijs af tot de voleinding in het laatste der wereld toe, zoodat we dus thans, om zoo te zeggen in, den „Zaterdag“ van de scheppingsweek, die eenmaal opgelost zal worden in den Zondagmorgen der verrijzenis, leven. Ik weet niet zeker, of het zoo is. Maar ik weet ook niet zeker, of het niet zoo is. De nitig is hier niet makkelijk. En, om nu niet meer te noemen, ook de zesde dag stelt mij dergelijke uitlegkundige vragen; er is n.l. op den zesden dag ontzaglijk veel gebeurd: de schepping van Adam, daarna die van Eva, het komen van al de dieren tot Adam, de naamgeving van al deze dieren door Adam, enz. Hierin nu ligt wederom een gelijke moeilijkheid, — niet voor wat betreft den tijd, dien de Heere God voor Zijn werken gebruiken wil, immers daar weet een nitig mensch niet van — maar voor wat betreft den tijd dien de mensch, n.l. Adam, voor dat alles zal hebben noodig gehad. Ook immers in den staat der rechtvaardigheid was hij een mensch, die aan den tijd gebonden was, en maar één ding tegelijk doen en beleven kon.

Op grond van deze en dergelijke motieven zeg ik voorloopig „dagen van niet nader te bepalen duur“.

Dat Prof. Bavinck door gelijke motieven bewogen werd, is U natuurlijk bekend. Ook bij dezen grooten geleerde, die zoo diep heeft mogen blikken, eenerzijds in de onmacht, ook van den wetenschappelijken mensch, anderzijds in den rijkdom der Schrift, was er allerminst neiging om aan „de wetenschap“ ten koste der Schrift iets toe te geven, verre van dat. De vraag is alleen en uitsluitend de uitleg der Schrift zelve. En daar heeft de kerk van Christus waarlijk meer dan 20 eeuwen een taak aan.

Het komt mij voor, dat er ter zake dus nooit principieel verschil tusschen U en ons behoeft te bestaan, zoolang het ons waarlijk alleen om de Schrift te doen is en dit over en weer wordt verstaan. En aangaande den uitleg leeren wij graag van elkander, leer ik ook gaarne van U.

Met heilbode en broederar.

Uw dw. dr.,

Dr H. W. VAN DER VAART SMIT.

Zuid-Beijerland, Nov. 1927.

Op deze opmerkingen zelf ga ik nu niet in. Wat antwoordt docent v. d. Schuit er op? Hier volgt het:

Ik hoop gelegenheid te vinden den geachten inzender van antwoord te dienen. Het Woord Gods en het gezag der Heilige Schrift moge hier onze leidster zijn. Ook een onderdeel der Heilige Schrift als „dag“, „boomen“ en „slang“ heeft beslissende betekenis voor het geheel. Wie op een onderdeel Gods Woord loslaat, is op weg om heel dat Woord te verliezen: Assen heeft dat wel goed ingezien. Zou deze regel ook gelden voor Genesis?

Het antwoord, dat docent v. d. Schuit geeft, is met al zijn voorzichtigheid toch wel wat wonderlijk. Weer klinkt het: „op een onderdeel de Schrift loslaten“. Maar daar loopt het juist over! Onzerzijds wordt altijd beweerd, dat ook Genesis 1 moet bezien worden in zijn eigen licht. Wat der Geelkerken deed, was: tot den bijbel komen met redeneeringen, hypothesen, die niet aan den bijbel zelf ontleend waren. Hier evenwel geeft de Schrift zelf de elementen, die de vraag leeren stellen, niet: wat ik of een ander of „de wetenschap“ wel van die dagen zou willen denken, maar: wat de SCHRIFT ermee zeggen wil. Dat is dus heel wat anders. Docent v. d. Schuit zal, wil hij Assen verstaan, dan eerst moeten inzien, dat hij zich geheel en al vergreep aan de feiten, toen hij schreef: Assen heeft gekozen voor het naïef realisme.

Neen — dat heeft Assen juist niet gedaan.

En nu schijnt docent v. d. Schuit te willen zeggen:

Assen's keur (voor het naïef realisme) was goed. Alleen maar: Assen ging niet ver genoeg. En wat Assen halverwege liet liggen, wil ik nu verder consequent doortrekken.

Uit dezen redeneertrant moet men dus wel concludeeren, dat docent v. d. Schuit zich consequent plantsen wil op het standpunt van het „naïef realisme“.

Misschien, dat daaruit te verklaren is het telkens elkaar voorbij redeneeren. Want dit standpunt is ten eenenmale verkeerd en een bron van doorlopend misverstand van den bijbel. Met „naïef realisme“ brengt men het hoogstens tot „Zoeklicht“-exegese, en meestal blijft men daaronder staan, omdat „Het Zoeklicht“ heel wat opneemt, dat voor naïfiteit geen oog heeft — uit Amerika, n.l.

Roomsche tendenzen.

De „Amsterdamsche Kerkbode“ (Gerel.) schrijft:

Wij wezen er reeds een paar malen op, dat men in de Duincoordkerk te 's-Gravenhage zonderlinge nieuwigheden invoert onder de leiding van ds Creutzberg, die onlangs die opzienbarende rede hield over de verhouding van orthodoxen en moderneren.

Het geldt de herdenking der gestorvenen.

Nu vinden wij in „Het Vaderland“, een blad dat niet aan onze zijde staat, daarover de volgende merkwaardige opmerkingen naar aanleiding van de wijze, waarop die herdenking heeft plaats gehad.

Het blad schrijft onder meer het volgende:

„Ds Creutzberg en Ds Snelthage hebben den vrdruk bezochten dienst geleid. Deze was voor het overgrote deel liturgisch. De gemeente werkt in den geest bij de liturgie meer mee dan anders, doordat zij de Belijding des Geloofs meeprevelt, wat onmiskenbaar op nabootsing van Rome lijkt. Deze nabootsing kreeg nog meer indruk, doordat twee predikanten optraden, die elkaar in beurtspraak — nog een stapje verder en we hebben beurtzang — afwisselden.“

Aan de predikatie van ds Creutzberg over Openb. 5 vers 13 was een zeer kleine plaats ingeruimd; zij behandelde 't onderwerp, de hoop des Eeuwigen Levens, zeer